

Onko matala kynnyskin liian korkea kaikkein huono-osaisimmille huumeiden käyttäjille?

PEKKA HAKKARAINEN

Sinikka Törmä on kokenut arviointitutkimusten tekijä. Väitöskirjansa hän on koonnut artikkeleista, jotka pohjautuvat erilaisiin huumeiden käyttäjien palveluja koskeneisiin arviointihankkeisiin ja -raportteihin. Yhdistävänä tekijänä on se, että hän tarkastelee työssään huumeiden ongelmakäyttäjille tarjolla olevia matalan kynnyksen palveluja erityisesti siitä näkökulmasta, miten ne kykenevät vastaamaan kaikkein huono-osaisimpien huumeiden käyttäjien tarpeisiin. Väitöskirja koostuu neljästä artikkelista ja yhteenvedosta.

Ensimmäinen artikkeli käsittelee liikkuvan terveysneuvontayksikön toimintaa (Törmä 2006). Syksyllä 2003 Helsingissä käynnistyneen toiminnan tarkoituksena oli madaltaa palveluihin tulemisen kynnystä viemällä niitä lähelle huumeiden käyttäjien koti- ja toimintaympäristöjä eri puolille kaupunkia. Tutkimuksen tulokset yllättivät. Suurin osa asiakaskuntaa oli kiinteiden terveysneuvontapisteidensä asiakkaita. Sen sijaan toiminta tavoitti verraten vähän kaikkein huono-osaisimpia, palveluiden ulkopuolella olevia huumeiden käyttäjiä. Tutkimus osoittaa, että palvelukynnyksen korkeus on monitulkintainen ja suhteellinen asia. Kokonaisuudessaan artikkeli tarjoaa hyödyllistä tietoa ja käytännöllisiä johtopäätöksiä Suomessa uudenlaisen toimintamuodon sovelluksesta.

Liikkuvaa terveysneuvontayksikköä huono-osaisempaa huumeiden käyttäjäkuntaa tutki-

ja tavoittaa päiväkeskus Stoorista, jossa asiakas voi ruokaila, hoitaa henkilökohtaista hygieniäänsä, levätä sekä saada arkielämänsä asioiden hoitoon neuvoja ja konkreettista apua (Törmä 2007a). Aineistonaan 81 asiakashaastattelua, joista neljäsosa on luokiteltavissa huumeiden käyttäjiksi, tutkija piirtää profilia kohderyhmästään. Kysymyksessä on muiden huumehoitopalvelujen asiakaskuntaa iäkkäämpi, miesvaltaisempi ja moni tavoin huono-osaisempi joukko. He ovat tyypillisesti erilaisten aineiden sekakäyttäjiä, ja mielenkiintoista on, että heidän päihteiden käyttöään hallitsee alkoholi. Tämä kielii alkoholi- ja huumeekulttuurien läheisistä yhteydestä Suomessa, vaikka päiväkeskuksen asiakkaiden parissa aineiden välille tehdäänkin rajanvetoja.

Väitöskirjan kolmas artikkeli suuntaa tarkastelun painopisteen palveluihin kysymällä, minkälaisia monien eri ongelmien rasittamat kaikkein huono-osaisimmat huumeiden käyttäjät ovat asiakaina ja miten hoitojärjestelmä pystyy vastaamaan heidän tarpeisiinsa (Törmä 2007b). Tutkimus tuo kirkkaasti esiin ongelman kaksitahoisuuden: yhtäältä ao. asiakkaat ovat heikkojen voimavarojensa ja poikkeavan elämäntapansa vuoksi erittäin vaikeasti tavoitettavia ja hoitoon kiinnitettäviä. Toisaalta päihdehuollon hoitojärjestelmän rakenteet, tavoitteet ja toimintatavat soveltuvat kovin huonosti heidän tilanteeseensa. Artikkelin

Sinikka Törmä

Kynnyskysymyksiä: huono-osaisimmat huumeiden käyttäjät ja matalan kynnyksen palvelumalli
Sosiaalikehys, 2009

otsikko ”Sopimaton hoitojärjestelmälle” summaa sisällön hyvin.

Kokoelman neljäs artikkeli käsittelee lyhytaikaiseksi jäänyttä terveysneuvontakokeilua Viipurissa, ja se voi olla jo ennestään tuttu Yhteiskuntapolitiikan lukijoille (Törmä 2008). Artikkelin on kiinnostavaa luettavaa monine paikallisine erikoispiirteineen. Esimerkiksi Suomessa ei tulisi kuuloonkaan sijoittaa palvelua samaan porraskäytävään poliisiaseman kanssa. On sanottava, että olosuhteiden ja käytäntöjen huomattava erilaisuus Suomeen verrattuna panee hiukan miettimään artikkelin sopivuutta kokonaisuuteen. Toisaalta voi ajatella niin, että hyppy naapurimaahan tuo selkeästi esiin joitakin tärkeitä matalan kynnyksen palveluihin yleisesti liittyviä seikkoja, joista mainittakoon erityisesti luottamuksen saavuttaminen, palvelun tavoitettavuus ja oikeanlainen tiedottaminen. Artikkelin myös laajentaa teemaa matalan kynnyksen monitulkintaisuudesta ja suhteellisuudesta.

Tutkimuksen laajassa yhteenvedoartikkelissa tutkija selvittää tutkimuksen taustoja ja metodologiaa, kuvaa aineistoja ja koostaa yhteen tutkimuksen keskeiset tulokset. Matalan kynnyksen käsitteen määrittely saa

tarkastelussa erityisen huomion. Käytännössä matalan kynnyksen käsite on Suomessa kuvannut enemmänkin organisaation ominaisuuksia ja hyviä aikomuksia kuin huumeiden käyttäjien todellista suhdetta palveluihin. Törmän oma korostus, että matala kynnyks pitää nähdä suhdekäsitteenä, on perusteltu. Kysymys on kahden toimijan välisestä suhteesta ja kynnyksen mataluus määrittyy tässä relaatiossa, tutkija kirjoittaa. Matalan kynnyksen toiminta-ajatusta on korostettu erityisesti haittojen vähentämiseen tähtäävässä huumausainepoliittisessa suuntauksessa. On erittäin tärkeää, että tutkija nostaa esiin myös haittojen vähentämisen ajattelun kritiikkiä. Sitä mukaillen tutkijan ”matalan kynnyksen paradoksimiksi” nimeämä ongelmakimppu viittaa asiakkaisiin kohdistuvien odotusten ylimitoitukseen, joka saattaa jättää kaikkein heikoimassa kunnossa olevat oman onnensa nojaan. Toisaalta Törmän yksi keskeinen johtopäätös on, että ”ilman haittojen vähentämisen ajattelua matala kynnyks menestyy huonosti”. Tutkija kritisoi kuitenkin sitä, että matala kynnyks nähdään erillisenä palvelu-

järjestelmän osana, josta vastaavat kolmannen sektorin järjestötoimijat. Vaarana on, että siitä muodostuu säilytyslokero (tutkijan ilmauksella ”tuulikaappi”) huono-osaisimmille ryhmille, kun taas varsinainen hoitojärjestelmä varataan parempiosaisten väestöryhmien käyttöön. Tutkija ehdottaa yleisempää sosiaalipoliittista keskustelua palvelujärjestelmän kokonaisuudesta sekä matalan kynnyksen käsitteen käytön rajaamista nykyistä tiukemmin.

Sinikka Törmän sosiaalipoliitiikan alaan kuuluvan väitöskirjan ansiot eivät ole teoreettisessa tai metodologisessa keskustelussa, vaan onnistuneessa aiheen valinnassa, selkeässä tutkimustehävän rajauksessa ja ilmaisuvomaisissa aineistoissa. Kaikkein huono-osaisimpia huumeiden käyttäjiä ja heidän suhdettaan palvelujärjestelmään on Suomessa tutkittu erittäin vähän. Törmän väitöskirja tuo siten tärkeän lisän suomalaiseen huumetutkimukseen ja myös yleisempään päihde- ja sosiaalipoliittiseen keskusteluun. Tilannekuva on lohduton. Kuten tutkija erään kokoelmaan sisältyvän artikkelinsa loppupäätelmissä tiivistää:

”huono-osaisimmat huumeiden käyttäjät sijoittuvat päihdehuollon perusrakenteista katsottuna sen äärimmäiselle laidalle tai kokonaan sen ulkopuolelle”. Kuntatalouden nykytilan voi arvata vain kärjistäneen tilannetta entisestään. Muutoksia kaivataan. Törmän pohdinnat ja johtopäätökset tarjoavat hyödyllisiä aineksia palvelujen kehittämistyölle ja sitä koskevalle keskustelulle.

KIRJALLISUUS

Törmä, Sinikka: Huumeiden käyttäjien tavoittaminen liikkuvan terveysneuvontatoiminnan avulla. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 43 (2006): 3, 207–215

Törmä, Sinikka: Huono-osaisimmat huumeiden käyttäjät matalan kynnyksen päiväkeskuksessa. *Janus* 15 (2007a): 2, 133–148

Törmä, Sinikka: Sopimaton hoitojärjestelmälle. Teoksessa: Hänninen, Sakari & Karjalainen, Jouko & Lehtelä, Kirsi-Marja (toim.): *Pääsy kielletty! Poiskäännyttämisen politiikka ja sosiaaliturva*. Helsinki: Stakes, 2007b

Törmä, Sinikka & Huotari, Kari: Viipurin huumeiden käyttäjät ja Leninin kadun terveysneuvontapiste. *Yhteiskuntapolitiikka* 73 (2008): 3, 267–281.